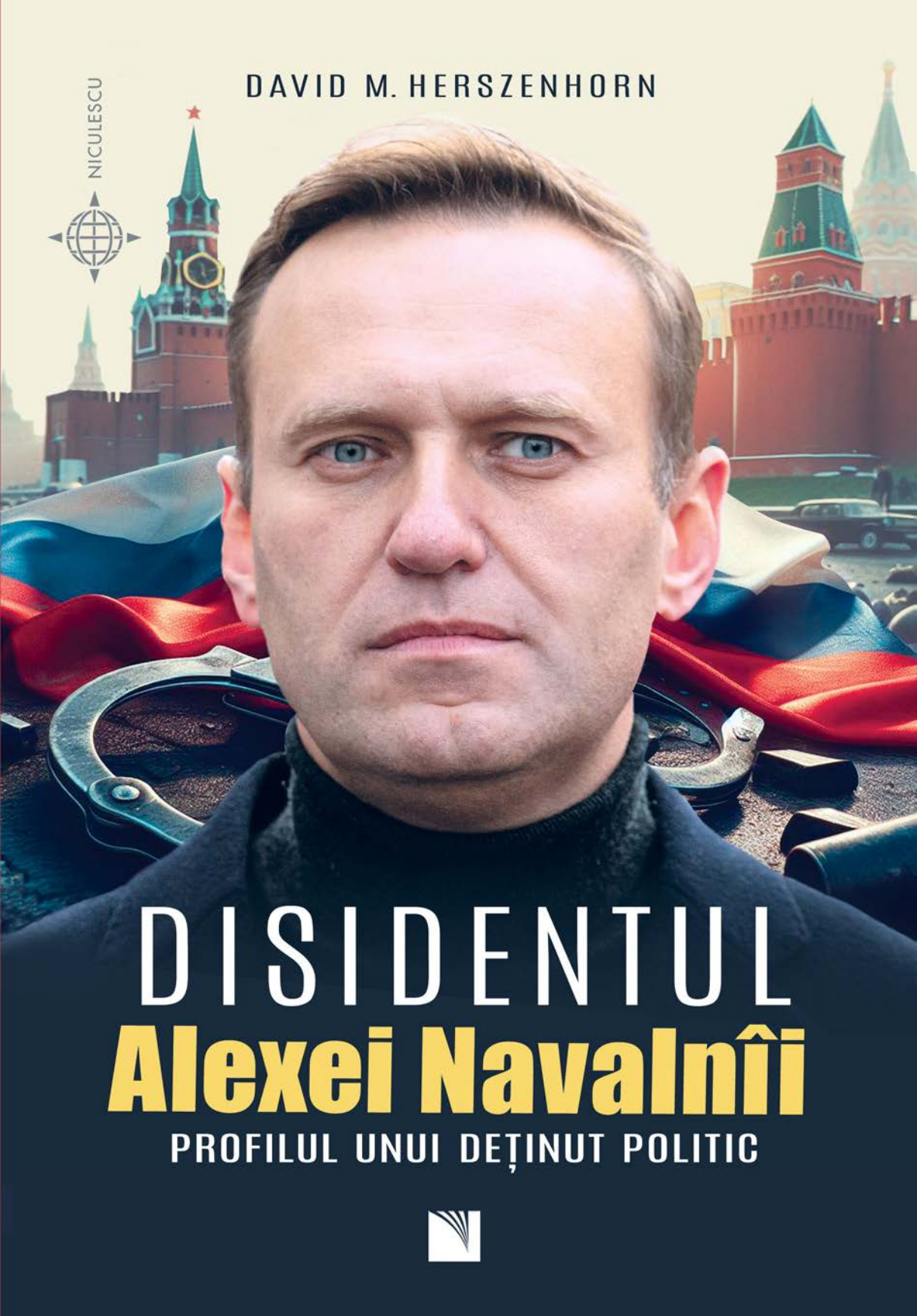

NICULESCU

DAVID M. HERSZENHORN

DISIDENTUL

Alexei Navalnii

PROFILUL UNUI DEȚINUT POLITIC

DAVID M. HERSZENHORN

DISIDENTUL ALEXEI NAVALNÎ

Profilul unui deținut politic

Traducere:

Elena Șerban, Sorin Șerb,

Antonia Cîrmacea, Ioana Rotaru

NICULESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HERSZENHORN, DAVID M.

Disidentul: Alexei Navalnii: profilul unui deținut politic / David M. Herszenhorn; trad.: Elena Șerban, Sorin Șerb, Antonia Girmacea, Ioana Rotaru. - București: Editura Niculescu, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-38-0980-4

I. Șerban, Elena (trad.)

II. Șerb, Sorin (trad.)

III. Girmacea, Antonia (trad.)

IV. Rotaru, Ioana (trad.)

32

929

© 2023 by David M. Herszenhorn

This edition published by arrangement with **Grand Central Publishing**, a division of Hachette Book Group, Inc., New York, New York, USA. All rights reserved.

Titlu original: *THE DISSIDENT. ALEXEY NAVALNY: Profile of a Political Prisoner*,
by David M. Herszenhorn

© Editura NICULESCU, 2024

Bd. Regiei 6D, 060204 – București, România

Telefon: 021 312 97 82

E-mail: editura@niculescu.ro

Internet: www.niculescu.ro

Comenzi online: www.niculescu.ro

Comenzi e-mail: vanzari@niculescu.ro

Comenzi telefonice: 0724 505 380, 021 312 97 82

Redactor: Dragoș Ghițulete

Tehnoredactor: Lucian Curteanu

Design copertă: Carmen Lucaci

ISBN 978-606-38-0980-4

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare și accesare a datelor, fără permisiunea Editurii NICULESCU. Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală față de legile naționale și internaționale privind proprietatea intelectuală.

Editura NICULESCU este partener și distribuitor oficial **OXFORD UNIVERSITY PRESS** în România.

E-mail: oxford@niculescu.ro; Internet: www.oxford-niculescu.ro

CUPRINS

Introducere	9
1 Otrăvirea	29
2 Navalnîi versus Putin	44
3 Răzbunarea	67
4 Anii copilăriei	92
5 Cum se face un politician	108
6 Cruciatul anticorupție	132
7 Blogger, luptător de stradă, politician	155
8 Procuratură, persecuție, închisoare	187
9 Candidat la primărie, om de stat	208
10 Deținut	221
11 Ultimul cuvânt	253
Articole și lucrări consultate	281
Mulțumiri	293
Despre autor	295

INTRODUCERE

Alexei Navalnîi nu voia să moară. Nu voia să fie departe de Rusia¹. Și, ceea ce era chiar mai ofensator pentru regimul de la Kremlin, nu voia să-și țină gura.

După ce la finalul lunii august 2020 asasinii trimiși de guvernul rus l-au otrăvit pe Navalnîi cu un agent neurotoxic letal, cel mai aprig adversar politic al președintelui rus Vladimir V. Putin a petrecut mai mult de două săptămâni într-un spital german fiind în comă. Când și-a revenit, a anunțat că se va întoarce acasă, la Moscova, de îndată ce se va recupera. Nu voia să se lase intimidat și să rămână în exil.

La numai trei săptămâni după ce și-a recăpătat cunoștința, deși încă mai suferea de episoade de tremurat, dar și din pricina unor sechele cauzate de substanța otrăvitoare pe care o ingerase și a efectelor secundare ale tratamentului puternic care l-a salvat, Alexei Navalnîi a acceptat să-i acorde un lung interviu lui Iuri Dud, un cunoscut jurnalist și YouTuber. În timpul discuției pe care au avut-o, Navalnîi l-a acuzat pe Vladimir Putin că a contribuit la sărăcirea și degradarea Rusiei și chiar a luat în derâdere guvernul rus pentru planul de asasinare a persoanei lui care s-a dovedit a fi ineficient.

Inițial, Dud și Navalnîi s-au amuzat când au constatat coincidențele ciudate din interviul de acum cu cele din altul pe care îl făcuseră împreună în urmă cu trei ani. În 2017, a remarcat Iuri Dud, Alexei Navalnîi abia ieșise din închisoare după ce fusese arestat în timpul unui protest. În 2020, tocmai își revenise din comă. În 2017, cineva îi aruncase cu un lichid antiseptic pe față, colorându-l în verde-aprins, a precizat Navalnîi. În 2020, agenți ai serviciilor speciale ruse i-au pus în lenjeria intimă Noviciok², o substanță chimică letală.

¹ Alexei Navalnîi (1976-2024) a decedat pe 16 februarie 2024 în penitenciarul unde fusese transferat în decembrie 2023. În vârstă de 47 de ani, liderul opoziției ruse fusese condamnat la 30 de ani de închisoare pentru fraudă și presupuse activități extremiste, printre altele. (*n. trad.*)

² *Noviciok* (care înseamnă „nou-venit”) este un agent chimic ce a fost dezvoltat inițial de armata sovietică în anii 1970 și 1980. (*n. red.*)

Iuri Dud l-a întrebat pe Navalnîi cum se schimbaseră Federația Rusă în cei trei ani care se scurseseră de la ultimul interviu împreună. Acesta i-a răspuns asemenea unui candidat aflat în cursa pentru o funcție importantă, de fapt așa cum se exprima întotdeauna – ca și cum viitorul lui nu depindea de toanele unui tiran, ci de faptul că electoratul este cel care hotărăște dacă îi e mai bine în prezent decât înainte de ultimele alegeri.

„Rusia a devenit un stat sărac”, a afirmat Alexei Navalnîi, amintind câteva proiecte eșuate ale țării sale, inclusiv eforturile de a construi atât un avion de pasageri de fabricație rusească, pe care nimeni nu dorea să-l achiziționeze, cât și un nou centru spațial de unde aveau să fie lansate rachete, dar care încă nu se materializase.

„Niciunul dintre proiectele lui Putin nu a fost încununat de succes.”

„Federația Rusă se degradează din toate punctele de vedere”, a spus Navalnîi. „Și, apropo, în ceea ce privește întrebarea dacă m-au otrăvit sau nu, sistemul nu poate să decadă în toate sectoarele (de activitate) și să se dezvolte, în mod excepțional, în cel al crimelor. Din câte se pare, și acest domeniu se degradează. Dar aici este vorba doar despre noroc.”

După ce și-a revenit din comă, Alexei Navalnîi a trebuit să învețe cum să meargă din nou, cum să scrie și cum să facă alte acțiuni simple. Însă în noiembrie 2021, în timp ce încă se recupera, acesta a făcut o declarație, prin intermediul unei videoconferințe, în fața membrilor Parlamentului European. El a îndemnat statele membre ale Uniunii Europene să fie mai dure cu regimul lui Vladimir Putin, să sancționeze oligarhii care aveau legături cu Kremlinul, cărora, după spusele lui Navalnîi, li s-a permis să facă afaceri și să dețină averi colosale în Occident, inclusiv case de lux, mega-iahturi și chiar echipe sportive profesionale.

La o lună după acea intervenție, colaborând cu site-urile de investigații *Bellingcat* și *The Insider*, el a reușit să identifice după nume majoritatea agenților guvernamentali ruși care au încercat să-l omoare prin otrăvire. Pretinzând că este un consilier al șefului Consiliului Național de Securitate al Rusiei, Alexei Navalnîi a izbutit chiar să-l păcălească pe unul dintre agenți, făcându-l să recunoască rolul pe care l-a avut în complotul pus la cale pentru asasinarea opozantului rus, precum și în mușamalizarea ulterioară a cazului. Într-o conversație telefonică care a durat aproape o oră, agentul a pus supraviețuirea lui Navalnîi pe seama ghinionului, inclusiv a paramedicilor care i-au administrat acestuia imediat tratamentul de urgență.

* * *

Alexei Navalnîi pur și simplu nu voia să se dădea bătut. Astfel, nu a fost deloc surprinzător faptul că, la întoarcerea sa în Rusia, în ianuarie 2021, avionul în care se afla acesta a fost direcționat spre un alt aeroport, împiedicând mulțimea de susținători care îl așteptau să-l întâmpine, iar el a fost arestat înainte să treacă de punctul de control al pașapoartelor.

Există mai multe modalități de a curma viața cuiva. Cum tentativa de otrăvire a lui Navalnîi eșuase, închisoarea era acum singura soluție pentru a-l opri pe opozantul rus.

La două săptămâni după ce a fost arestat, Alexei Navalnîi se afla într-o sală de judecată din Moscova care era arhiplină, sfidător ca întotdeauna, pentru a răspunde ultimei acuzații absurde la adresa lui venite din partea guvernului rus: nu se prezentase în fața ofițerilor de eliberare condiționată în timp ce se afla în comă.

Navalnîi purta un hanorac de culoare albastru-închis și niște pantaloni verde-kaki. Părul lui șaten-deschis era pieptănat perfect, iar fața sa cu un contur bine definit și cu o gropiță în bărbie era la vedere, în timp ce aproape toți ceilalți din încăperea purtau măști de protecție împotriva noului coronavirus.

Privindu-l în sala de judecată, vesel și cu un zâmbet ironic, stând în cușca (sau celula) de sticlă pe care rușii o numesc „acvariu”, era greu de crezut că în urmă cu doar cinci luni fusese aproape omorât cu o armă chimică interzisă la nivel internațional. Ofițerul din cadrul FSB³, ce fusese păcălit de Navalnîi, avusese dreptate. Viața opozantului rus fusese salvată datorită unei serii de evenimente extrem de norocoase: incompetența sau neîndemânarea ofițerilor de securitate care au încercat să-l omoare, aterizarea rapidă de urgență efectuată de piloții avionului în care se afla Navalnîi și profesionalismul de care au dat dovadă personalul medical aflat în ambulanță și medicii din orașul siberian Omsk, cărora nimeni nu le spusese că ar fi trebuit să-l lase să moară pe acest pacient.

Când lui Navalnîi i-a venit rândul să vorbească, vocea sa era fermă, caracterizată de tonul lui specific – un amestec de siguranță absolută și suspiciune disprețuitoare –, care se datora anilor în timpul cărora s-a confruntat permanent cu lipsa de logică a sistemului judiciar rus. Acest sistem are o noimă

³ Serviciul Federal de Securitate al Rusiei, principala agenție rusă de securitate și contrainformații. (*n. red.*)

doar atunci când este recunoscut ca fiind în slujba stăpânilor politici, garantând rezultate prestabilite, ce nu au legătură cu legile sau cu faptele.

Navalnîi și-a perfecționat tonul vocii și stilul de povestitor enigmatic și prietenos datorită faptului că a realizat o serie de videoclipuri pe care le-a postat pe YouTube, vizualizate de milioane de oameni și în care a dezvăluit corupția uriașă a oficialilor din guvernul rus. Într-un astfel de videoclip a arătat cine erau potențialii lui asasini, descriind într-un mod suprarealist și cu mult calm felul în care aceștia îi plănuiseră moartea.

În sala de judecată, unde Alexei Navalnîi era închis într-o cușcă de sticlă, acesta era inculpatul acuzat de încălcarea eliberării condiționate, pentru care risca să primească o pedeapsă de aproape trei ani de închisoare într-un penitenciar din Rusia, cunoscut pentru relele tratamente aplicate deținuților.

Dar, în timp ce își rostea declarația în fața instanței, într-o după-amiază extrem de friguroasă de februarie, Navalnîi s-a folosit în avantajul său de absurditatea sistemului judiciar din Federația Rusă. El s-a transformat din acuzat în acuzator, iar declarația sa de inculpat a convertit-o într-o pledoarie finală a unui procuror, în care a formulat acuzații împotriva celui pe care îl considera singurul responsabil pentru otrăvirea și încarcerarea sa: Vladimir Vladimirovici Putin, țarul modern al Rusiei.

Judecătoarea, pe nume Natalia Repnikova (care în ultimul moment a înlocuit pe altcineva), procuroarea Ecaterina Frolova și un reprezentant al Serviciului Federal al Penitenciarelor din Rusia, Alexander Iarmolin, erau ținte secundare ale disprețului batjocoritor al lui Alexei Navalnîi. Pledoaria sa a fost îndreptată direct împotriva lui Vladimir Putin, fostul șef al KGB-ului, care a ocupat funcția de conducător suprem al Federației Ruse încă de la demiterea lui Boris Elțîn, în 1999, în ajunul Anului Nou.

Respingând imediat acuzațiile aduse de instanța rusă, Navalnîi a subliniat faptul că fusese găsit vinovat de încălcarea eliberării condiționate într-o speță pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului o considerase deja nefondată și pentru care guvernul rus îi plătise despăgubiri. În plus, el a amintit că, în anul 2014, a primit o pedeapsă de trei ani și jumătate (de închisoare) cu suspendare pronunțată în acel caz. „Să facem puțină matematică”, a spus Navalnîi, exprimându-se în felul său ironic specific. „Acum suntem în 2021.”

„Cu toate acestea”, a continuat el revenind la Vladimir Putin, „cineva își dorește, și și-a dorit foarte mult, ca eu să nu mai fac niciun pas pe teritoriul țării noastre ca cetățean liber. Din momentul în care am trecut granița, am

devenit prizonier. Și știm bine despre cine este vorba. Știm de ce s-a întâmplat așa. Motivele pentru toate acestea sunt ura și teama unei singure persoane care trăiește într-un buncăr, fiindcă i-am adus o jignire fatală supraviețuind pur și simplu după ce [agenții] au încercat să mă omoare la ordinele sale.”

Procurorul Frolova a încercat să-l întrerupă, dar Navalnii a vorbit peste ea.

„Nu am nevoie de comentariile dumitale”, s-a răstit el la aceasta. „Faptul că reprezentanta acuzării încearcă să mă întrerupă, să-mi închidă gura caracterizează perfect tot ceea ce se întâmplă... Așadar, [îmi] voi continua [discursul]. I-am adus o jignire fatală fiindcă am supraviețuit. Asta datorită unor oameni buni, piloți și medici. Apoi am comis o infracțiune și mai gravă: după ce am supraviețuit, nu m-am ascuns, nu am trăit într-un loc unde să fiu păzit, în vreun mic buncăr pe care să mi-l permit.”

Alexei Navalnii nu se mai adresa acum judecătoarei Natalia Repnikova, a cărei decizie de a-l trimite la închisoare fusese deja luată, ea fiind doar o marionetă într-un scenariu complex. Opozantul rus pleda în fața propriei audiențe – milioanele de susținători – din Rusia și de peste tot din lume.

„Apoi s-a întâmplat ceva cu adevărat îngrozitor”, a spus Navalnii. „Nu doar că am supraviețuit, nu doar că nu m-am speriat și nici nu m-am ascuns, ci am și luat parte la ancheta propriei otrăviri. Și am arătat și demonstrat că Vladimir Putin a fost cel care, folosindu-se de Serviciul Federal de Securitate al Rusiei, a dispus această tentativă de asasinat. Iar eu nu am fost singurul. Acum toți știu asta și vor afla mult mai multe lucruri. Iar asta îl scoate din minți pe acest omuleț ticălos care se ascunde în buncărul său. Exact acest lucru – faptul că totul a ieșit la iveală. Înțelegeți?”

„S-a dovedit că, pentru a face față unui adversar politic care nu are nici [acces la] televiziune, nici un partid politic, este nevoie doar de tentative de omor cu arme chimice”, a continuat Navalnii. „Și bineînțeles că acest gând îl înnebunește [pe Putin]. Pentru că toată lumea și-a dat seama că el era un funcționar oarecare ce a fost numit accidental în funcția de președinte. Nu a participat niciodată la vreo dezbateri sau la alegeri, iar acesta este singurul mod prin care știe să lupte – încercând să omoare oameni. Și, indiferent de cât de mult pretinde că este un bun geopolitician, un lider mondial important, principalul motiv pentru resentimentul [pe care îl are] față de mine constă acum în faptul că va rămâne în istorie drept un mare otrăvitor.”

În cea mai memorabilă și mai des citată replică a sa din ziua respectivă, Alexei Navalnii s-a întors cu secole întregi în trecut pentru a invoca doi mari

conducători ruși. Unul dintre ei a fost Iaroslav I (cel Înțelept), care a domnit ca mare prinț al Rusiei Kievene din 1019 și până în 1054, introducând primul sistem de legi codificate în ceea ce avea să devină Imperiul Rus. Celălalt conducător a fost Țarul Alexandru al II-lea, care a domnit între 1855 și 1881 și care a fost cunoscut drept reformatorul sistemului judiciar, interzicând pedeapsa corporală și abolind șerbia din Rusia (țaristă).

„Știți bine, i-am avut pe Alexandru Eliberatorul și pe Iaroslav cel Înțelept”, a spus Navalnii folosind un ton plin de un dispreț tăios, care nu menaja pe nimeni. „Ei bine, îl vom avea și pe Vladimir, Otrăvitorul de Chiloți.”

* * *

Alexei Anatolievici Navalnii nu voia să fie cunoscut drept un disident.

El a fost trimis în repetate rânduri la închisoare din cauza opiniilor sale politice, a supraviețuit mai multor tentative de asasinat sprijinite de statul rus și a făcut greva foamei în semn de protest față de condițiile de detenție la care era supus. A luptat încontinuu împotriva corupției publice și a coordonat o mișcare de opoziție față de guvernul autocratic și beligerant din Federația Rusă, ceea ce a condus la încarcerarea multora dintre asociații și susținătorii lui. Această luptă i-a transformat chiar și pe unii dintre membrii familiei sale în adevărate ținte, inclusiv pe Oleg, fratele lui Alexei. Și cu toate acestea, Navalnii s-a ferit de termenul „disident” care era folosit de multă lume atunci când venea vorba despre persoana lui.

Alexei Navalnii a fost dușmanul numărul unu al lui Vladimir Putin, fost agent KGB care a condus țara în calitate de președinte, prim-ministru și din nou președinte timp de mai bine de 23 de ani, cu un pumn de fier tot mai încheștat. Pentru a se menține la putere, Putin a falsificat rezultatele alegerilor și a modificat Constituția țării. Liderul de la Kremlin l-a privit pe Navalnii cu atât de mult dispreț, încât a refuzat să-i rostească numele; în schimb, se referea la el folosind eufemisme de tipul „pacientul de la clinica din Berlin” sau „personajul pe care l-ați menționat”.

Venind din partea lui Putin, astfel de referințe ciudate și stângace sunt mai degrabă o insină de onoare – dovada, ca și cum ar mai fi nevoie de vreuna, că Navalnii a reușit să pătrundă sub pielea conducătorului atotputernic al Federației Ruse. Dar în Rusia postsovietică termenul „disident” este împovărat cu un bagaj istoric pe care Navalnii și apropiații săi nu voiau să-l ducă.

OTRĂVIREA

„Pe măsură ce noaptea trecea, cei îmbrăcați în costume gri au ajuns să pună diagnosticul.”

– Leonid Volkov, Berlin, 21 august 2020

Alexei Navalnîi transpira din abundență și era complet dezorientat, nefiind sigur dacă poate ajunge pe picioarele lui de la toaleta din avion și până la locul său. Totuși, în acel moment, i-a fost tulburător de clar că avea să moară.

„Cea mai bună comparație care mi-a venit în minte a fost cea cu Dementorii¹¹ din [seria] «Harry Potter»”, a afirmat el aproape șase săptămâni mai târziu, după ce a fost trezit din coma indusă medical. „Conform descrierii lui [J.K.] Rowling, sărutul unui Dementor nu doare, ci absoarbe toată viața din tine. Nu m-a durut deloc, dar ceea ce m-a copleșit a fost gândul că aveam să mor.”

Liderul opoziției ruse, pe atunci în vârstă de 44 de ani, se afla la bordul unui avion care efectua o cursă de dimineață cu destinația Moscova. Alexei Navalnîi se întorcea din orașul siberian Tomsk, unde făcuse campanie electorală pentru candidații la alegerile regionale. După doar câteva minute de la decolarea avionului, a început să se simtă foarte rău.

Pe măsură ce mintea i s-a încetșoșat și sentimentul puternic de teamă i-a pus stăpânire pe corp, Navalnîi a rugat-o pe purtătoarea sa de cuvânt, Kira Iarmiș, aflată chiar lângă el, să-i vorbească. Când ea a început să facă lucrul acesta, Navalnîi i-a văzut buzele mișcându-se, cu toate că nu înțelegea niciun cuvânt din ce spunea.

¹¹ Dementorul era o creatură întunecată, asemănătoare unei fantome, considerată a fi una dintre cele mai urâte (creaturi) din lumea vrăjitorilor lui Harry Potter. (*n. trad.*)

Pe lângă ei a trecut atunci o stewardesă care avea câteva sticle cu apă. Inițial, Navalnii a vrut să ceară ceva de băut, dar s-a răzgândit și s-a dus la toaletă să se spele pe față. A plecat purtând doar șosete în picioare, iar după ce s-a spălat a mai rămas câteva clipe în baie. Dintr-odată și-a dat seama că era mai bine să iasă din încăperea aceea înghesuită pe care o încuiase cât încă mai putea face asta. Stătuse acolo vreme de aproape 20 de minute, iar la ușă se formase deja o coadă de pasageri.

„Am ieșit și am văzut o grămadă de fețe nemulțumite. Cred că am stat înăuntru vreo zece minute”, i-a povestit Navalnii jurnalistului online și creatorului de conținut pe YouTube, Iuri Dud. „Atunci mi-am dat seama că ar fi bine să cer ajutorul cuiva, pentru că nu știam dacă mă mai țineau picioarele să mă întorc la locul meu [din avion]. Spre propria-mi surprindere, am privit-o pe însoțitoarea de zbor și i-am spus: «Am fost otrăvit. O să mor.», apoi m-am întins pe jos în fața ei.”

Alexei Navalnii descria aceste evenimente la aproximativ o lună după ce a fost scos din coma indusă medical, cea mai mare parte din timp fiind petrecută la Spitalul Charité din Berlin. Și în ciuda recuperării sale dificile, care era departe de a fi completă, opozantul rus își recăpătase umorul lui caracteristic.

„Însoțitoarea de zbor m-a privit afixându-se un rânjet mic în colțul gurii și spunându-și probabil în sine ei: «Ce nebun de legat!» Poate că s-a gândit că am făcut intoxicație alimentară de la sucul de roșii sau de la macaroane”, a afirmat Navalnii. „Cred că voia să-mi spună că nu ar fi avut cum să mă fi otrăvit [cu ceva] în avion, dar eu nu mai auzeam nimic. Mă întinsesem pe jos, gata să mor chiar acolo unde mă aflam.”

Într-un filmuleț postat pe internet de unul dintre pasagerii din acea cursă se auzea cum Navalnii urla în chinuri din cauza durerilor pe care le avea. Însă opozantul rus nu-și mai amintea lucrul acesta sau momentul în care avionul a aterizat de urgență, reușind astfel să-i salveze viața.

Dar descrierea a ceea ce a simțit el în acele momente s-a potrivit cu relatările celorlalți pasageri din avion, inclusiv cu cea a soției, Iulia, despre care se crede că a fost otrăvită cu aceeași substanță catalogată drept armă chimică: un inhibitor organofosforat al acetilcolinesterazei din familia Noviciokului.

„Întregul corp îți spune: «Alexei, este timpul să-ți iei rămas-bun. Mi-ai făcut ceva ce este complet incompatibil cu viața.»”

* * *

Alexei Navalnîi și colegii săi, Kira Iarmiș și un manager de proiecte de la Fundația Anticorupție, Ilia Pahomov, au ajuns la Aeroportul Bogașevo din Tomsk suficient de devreme pentru a putea prinde zborul numărul 2616 al companiei S7 Airlines către Aeroportul Domodedovo din Moscova, aflat cel mai aproape de locuința lui din capitala rusă.

Alexei Navalnîi, care atunci purta un tricou gri cu flori, a stat să facă poze cu admiratorii săi la linia de securitate din aeroport.

Aflat în sala de așteptare, liderul opoziției ruse s-a hotărât să meargă să cumpere niște bomboane pentru cei doi copii ai săi. Apoi, grupul format din cei trei s-a oprit la cafeneaua vieneză din aeroport, unde mai multe ceasuri indicau ora în diverse locuri din Rusia precum Tomsk, Moscova, peninsula Crimeea (pe care Rusia a invadat-o și a anexat-o în mod ilegal, în 2014, de la Ucraina) și Surgut, oraș situat în nord-vestul Siberiei, un important centru al industriei energetice.

Navalnîi nu luase micul-dejun nici la hotel, nici la aeroport. Camerele de supraveghere din aeroport l-au surprins pe Pahomov când îi oferea lui Navalnîi o ceașcă cu ceai negru.

În autobuzul care i-a transportat pe pasageri de la terminal până la avionul cu care urmau să zboare, un Boeing 737-800, cu detaliile sale de culoare verde-deschis aflate pe vârfurile de aripă și specifice companiei S7, Alexei Navalnîi a făcut mai multe poze cu câțiva admiratori ai săi. Părea absolut în regulă. Avionul a decolat la ora 8:06.

Zburau deja de aproximativ zece minute când brusc i s-a făcut rău.

După ce Navalnîi s-a întins pe jos în zona de odihnă destinată însoțitorilor de zbor și aflată la capătul aeronavei, o stewardesă a întrebat la microfon dacă printre pasageri există vreo persoană care are pregătire medicală. O femeie, de profesie asistentă medicală, și-a oferit ajutorul. De asemenea, însoțitorii de zbor le-au cerut piloților să efectueze o aterizare de urgență. La scurt timp după aceea, s-a auzit anunțul că avionul fusese deviat către orașul Omsk, unde a aterizat la 9:01, ora locală, după aproape două ore de la decolare.

În jumătatea de oră scursă între anunțul privind efectuarea unei manevre de urgență și aterizarea la Omsk, pasagerii și-l amintesc pe bărbatul din avion care suferea – majoritatea neștiind despre cine exact era vorba – cum țipa,

se plângea și vomita. Conducerea companiei aeriene S7 a afirmat că echipajul de zbor a făcut eforturi pentru a-l menține conștient pe Navalnîi.

La aeroport îi aștepta deja o ambulanță, însă paramedicii care s-au urcat rapid în avion au ajuns la concluzia că situația era mult prea gravă pentru a putea fi rezolvată de ei și de aceea au solicitat o unitate mobilă de terapie intensivă. În filmulețele distribuite de site-urile locale de știri se vedea cum Pahomov stătea aproape de partea din spate a avionului în timp ce paramedicii îi administrau o perfuzie intravenoasă. Alte videoclipuri îl arătau pe Navalnîi inconștient, transportat în ambulanță întins pe targă, iar pe Pahomov cum vorbea cu paramedicii, având în spate un rucsac.

Echipa lui Navalnîi a suspectat imediat că acesta fusese otrăvit. Nu era prima oară când i se făcea rău din senin. De asemenea, colaboratorii lui erau conștienți de faptul că aveau să intre, cât de curând, într-un război informațional cu Kremlinul și că supraviețuirea lui Navalnîi depindea, într-o anumită măsură, de capacitatea lor de a aduce la cunoștință lumii starea în care se afla liderul opoziției ruse.

Evenimentele din acea dimineață aveau să arate că echipa sa își activase complet modul de criză, lucrând de-a lungul celor cinci fusuri orare pentru a-și menține în viață liderul.

Kira Iarmiș, purtătoarea de cuvânt a lui Navalnîi, a fost cea care a făcut prima declarație: „În această dimineață, Navalnîi se întorcea la Moscova [venind] de la Tomsk”, a fost textul publicat de ea pe platforma X (fostă Twitter). „În timpul zborului i s-a făcut rău. Avionul a aterizat de urgență la Omsk. Alexei a fost otrăvit. Acum suntem în ambulanță și ne îndreptăm spre spital.” Într-un mesaj postat ulterior, ea și-a exprimat suspiciunile la adresa guvernului rus. „Cu un an în urmă, când Alexei se afla într-un centru special de detenție, a fost otrăvit”, a scris Kira Iarmiș. „Se pare că acum i-au făcut același lucru.”

Mai târziu, vorbind în direct la postul de radio Eho Moskvî („Ecoul Moscovei”), Iarmiș a făcut o legătură directă între viitoarele alegeri parlamentare regionale și activitatea politică a lui Alexei Navalnîi în Siberia. „Acest eveniment are legătură și cu campania electorală”, a afirmat ea. „Cred că autoritățile acționează pornind de la unele dintre ideile lor despre când ar fi momentul în care este nevoie să-l neutralizeze pe Alexei.”

* * *

În acea dimineață de 20 august din anul 2020, Ivan Jdanov, directorul Fundației Anticorupție, doar ce ajunsese la Moscova după o noapte întregă de condus de la Vilnius, unde își sărbătorise cea de-a 32-a aniversare, alături de prietenul și șeful său, Leonid Volkov, consilierul principal al lui Navalnîi.

Drumul dinspre capitala Lituaniei fusese o călătorie fără probleme pentru el, soția lui și fetița lor de câțiva anișori care dormise liniștită pe bancheta din spate. Mai aveau de mers aproximativ zece minute până la locuința lor situată în nordul Moscovei, când Jdanov a început să primească mesaje urgente din Siberia.

„Am primit un mesaj [în care mi se spunea] că se află în comă și că au oprit zborul spre Minsk”, și-a amintit Jdanov. L-a contactat de îndată pe Volkov care se afla la Vilnius și i-a spus că primise niște mesaje că se întâmplase ceva, dar gravitatea situației îi era neclară. Inițial i-a transmis lui Volkov că „ar trebui să fim cu ochii pe situație și să păstrăm legătura.” Totuși, mesajele au continuat să curgă, iar Jdanov a sunat rapid la Vilnius pentru a-i spune lui Volkov: „Am nevoie de un bilet către Omsk.”

Singurul zbor din acea zi către acest oraș se efectua de pe Aeroportul Domodedovo, aflat la o distanță de aproximativ două ore de condus, adică la capătul celălalt al orașului. Jdanov s-a grăbit să ajungă cât mai repede acolo, trecând chiar pe culoarea roșie a semaforului. „Nu am mai oprit la niciun semafor”, a spus el. „Nu am mai avut nicio limită.”

Soția lui Navalnîi, Iulia, se grăbea și ea să prindă aceeași cursă, deși locuia mult mai aproape de aeroport, în sudul Moscovei. Kira Iarmiș o sunase și îi spusese că zborul lor din Tomsk fusese deviat. Nu îi oferise mai multe detalii, dar mențiunea că aterizaseră de urgență fusese suficientă pentru Navalnaia încât să o facă să-și dea seama că trebuia să ia imediat avionul către Omsk. Și-a aruncat la nimereală câteva haine într-o valiză și a ieșit rapid pe ușa locuinței, fără ca măcar să-i mai trezească pe copii și să-i anunțe că pleacă de acasă.

Iulia Navalnaia l-a rugat pe șoferul taxiului în care s-a urcat să se grăbească, spunându-i că mai avea doar două ore până ce avionul decola. În realitate făcuse niște calcule greșite, așa că se pare că mai avea la dispoziție o oră în plus. Alt aeroport, altă cafenea. Iarmiș i-a trimis un alt mesaj: Alexei era în comă, conectat la aparate. „Am primit acest mesaj când mă aflam în aeroport”, i-a spus Navalnaia lui Iuri Dud. „Atunci mi-a fost clar că situația era gravă.”

Stând în cafeneaua din Aeroportul Domodedovo, Iulia i-a trimis un mesaj unei prietene și a început să plângă. Aceasta i-a răspuns rapid: „Ți-ai luat ochelarii de soare?” „Ce? De ce? Ochelari de soare la aeroport?”, își amintește Navalnaia că i-a replicat. Răspunsul primit apoi a fost: „Cumpără-ți o pereche.”

Întâmplarea făcea să aibă unii în geantă. Și i-a pus la ochi, a comandat un pahar de whisky și a continuat să plângă. Era ora 8:00.

Ivan Jdanov a reușit să ajungă la timp la aeroport. „Am prins zborul cu Iulia care era foarte agitată”, își amintește acesta. „A fost foarte bine că am călătorit cu ea pentru că era complet distrusă.”

La îmbarcare, cei doi și-au dat seama că nu vor mai putea primi vești despre starea lui Navalnii în timpul zborului către Siberia, ce dura aproximativ patru ore. Gândul de a pierde legătura cu ceilalți atât de mult timp, soțul ei aflându-se în pragul morții, era de nesuportat pentru Iulia.

„Am zburat cu Vania Jdanov”, a povestit Navalnaia. „Nu mă consider o persoană vorbăreță. Dar am aflat după ceva timp că, atunci când el a fost întrebat de călătorie, ar fi spus: «A fost bine. Iulia a vorbit fără încetare timp de patru ore.» I-am povestit despre copiii, despre unul, despre celălalt, despre familia noastră și cu ce ne ocupăm timpul. Probabil că i-am destăinuit toate secretele mele. Nu l-am întrebat încă despre ce am vorbit mai exact în cele patru ore, dar cred că a auzit foarte multe.”

„Îmi era frică să fiu lăsată cu propriile gânduri chiar și pentru o secundă, așa că trebuia să discut cu cineva”, a continuat ea. „În plus, mi-a fost teamă de momentul aterizării. I-am spus lui Vania: «Este în regulă dacă te rog pe tine să citești [mesajele], iar eu doar o să mă uit la reacția ta?» Era evident că și el era agitat. A luat telefonul în mână, a derulat mesajele primite și apoi l-a lăsat jos. I-am remarcat expresia temătoare de pe chip în timp ce citea ce primise. Ba chiar [îmi amintesc că] i-am spus atunci: «Vania, dacă este foarte grav, spune-mi acum.» Îmi doream să mă adun cât eram încă în avion și să pot să cobor calmă, dar el nu voia să-mi spună nimic. Bănuiesc că se temea să-mi dea veștile în timpul zborului, intenționând să vorbim când ajungeam în aeroport, pentru că așa ar fi putut să cheme un doctor, în cazul în care aș fi avut nevoie de ajutor. «Spune-mi adevărul! Spune-mi adevărul!»”

Ivan Jdanov își amintește în mod diferit momentele acestea. În primul rând, s-a tot chinuit să prindă semnal la telefon. Apoi, după ce a reușit acest lucru, Iulia Navalnaia nu l-a crezut când el i-a spus că în tot acest timp nimic nu se schimbase.

„A fost cu adevărat greu pentru noi”, a precizat Jdanov. „Nu m-a crezut deloc când i-am spus că totul era în regulă. În timp ce încercam să mă conectez la internet, Iulia mi-a reproșat de câteva ori: «N-ai vrut să-mi spui adevărul!»”

* * *

În timp ce ambulanța se îndrepta spre Spitalul Clinic Municipal de Urgență Nr. 1 din Omsk, cu Navalnii aflat deja în comă, iar Navalnaia și Jdanov se grăbeau la rândul lor să prindă zborul de la Moscova, echipa lui Alexei, aflată încă la Tomsk, s-a pus și ea în mișcare.

La Hotelul Xander, Vladlen Los, un avocat al Fundației Anticorupție, s-a așezat ca un gardian în fața camerei 239, unde fusese cazat Navalnii. Știa că în interior se aflau încă dovezi esențiale și că autoritățile ruse nu aveau să facă vreo anchetă.

Vladlen Los luase micul-dejun la hotel împreună cu alți doi colaboratori de lungă durată ai lui Navalnii, Gheorgi Alburov și Maria Pevcih. Aceștia rămăseseră acolo pentru a finaliza un videoclip de campanie pe care Alexei îl filmase pentru a-i susține pe candidații locali ai partidului său. La masă, Alburov și-a dat seama că avionul în care se afla liderul opoziției fusese deviat către Omsk, iar la scurt timp a aflat de la Iarmiș despre tentativa de otrăvire.

Cei doi au insistat pe lângă personalul hotelului să fie lăsați să intre în camera 239, în care deocamdată nu se făcuse curățenie. Însă recepționarul i-a refuzat inițial. De asemenea, conducerea hotelului nu a fost de acord să le dea filmarea înregistrată cu numeroasele camere de supraveghere montate în incinta clădirii, inclusiv pe holul cu camera lui Navalnii, unde probabil că se vedea cine intrase și îi pusese otrava. Acele filmări au dispărut după ceva timp, fiind confiscate de poliție, deși camerele de supraveghere se pare că au fost dezactivate.

Celor trei (Los, Alburov și Pevcih) li s-a alăturat Anton Timofeiev, un fost detectiv din Tomsk care devenise avocat și lucra acum pentru sediul local al rețelei politice a lui Navalnii.

În cele din urmă, conducerea hotelului a fost de acord să-i lase pe apropiații lui Alexei Navalnii să intre în camera 239, pe care aceștia au percheziționat-o folosind mănuși de cauciuc, în timp ce filmau tot ce se întâmpla – imagini pe care le-au montat și apoi le-au încărcat pe platformele sociale și

care au apărut în documentarul¹² premiat cu Oscar despre otrăvirea opozan-
tului rus.

Printre obiectele pe care le-au găsit și le-au înlăturat cu grijă s-au numărat niște sticle cu apă „Izvorul Sfânt” – pe cel puțin una aveau să fie găsite urme de Noviciok, un agent chimic neurotoxic militar, dezvoltat în laboratoarele din Federația Rusă. Privind retrospectiv, percheziția a fost periculoasă, deoarece mânușile îi protejau prea puțin de neurotoxina letală.

Cu toate acestea, s-a dovedit că cea mai mare parte a otrăvii se afla pe lenjeria intimă a lui Navalnîi.

* * *

Între timp, la Vilnius, consilierul principal al lui Alexei Navalnîi, Leonid Volkov, a început să caute posibile opțiuni de evacuare medicală cu ajutorul cărora să-l poată duce pe prietenul său bolnav în Europa și cât mai departe de Rusia, unde acesta încă se afla sub controlul potențialilor săi asasini.

Echipa de „băieți buni” la care visase mereu Navalnîi se angajase într-o campanie multinațională pentru a-i salva acestuia viața.

Chiar dacă medicii ruși ar fi putut să-l ajute să-și revină, lucru care deocamdată era incert, ei nu făceau niciun efort să afle ce – sau, mai important decât atât, *cine* – încercase să-l omoare pe Navalnîi.

Posibilitatea unei evacuări medicale a fost îngreunată și mai mult de restricțiile de călătorie impuse de pandemia de COVID-19. Cu toate acestea, Volkov a găsit câteva spitale care ar fi putut să-l trateze pe Navalnîi. Unul era la Strasbourg. Alte trei se aflau în Germania, inclusiv Spitalul Charité din Berlin, unde cu doi ani în urmă fusese internat Piotr Verzilov, unul dintre membrii fondatori ai formației Pussy Riot¹³, un grup de artiști și de activiști anti-Putin, acesta fiind la rândul său victima unei otrăviri.

¹² Documentarul „Navalnîi” (despre otrăvirea celui mai proeminent lider al opoziției din Rusia și despre detenția acestuia la întoarcerea sa la Moscova, în 2021), în regia lui Daniel Roher, a câștigat în anul 2023 premiul Oscar pentru cel mai bun film documentar. (n. red.)

¹³ Pussy Riot este o formație feministă de punk-rock din Moscova. Înființată în august 2011, trupa organizează spectacole provocatoare despre viața politică din Rusia, în locuri neobișnuite, cum ar fi acoperișul unui troleibuz sau o schelă aflată la metroul moscovit. (n. trad.)

Verzilov l-a contactat în numele lui Navalnii pe Jaka Bizilj, președintele Fundației „Cinema pentru Pace”, care îl ajutase la evacuarea sa medicală în anul 2018. În plus, Volkov a luat legătura cu Boris Zimin, om de afaceri, filantrop și pilot de curse născut în Rusia, care mult timp a fost finanțatorul lui Navalnii, angajându-l pe acesta și oferindu-i un salariu pentru activitatea sa juridică. Zimin, al cărui tată, Dmitri, a fondat compania de telefonie mobilă VimpelCom, s-a numărat la rândul său printre cei care au înființat Fundația Anticorupție.

În lipsa unui zbor disponibil spre capitala Germaniei, Volkov a pornit cu mașina proprie pe ruta de aproape douăsprezece ore către Berlin, sperând că Navalnii avea să fie transportat în curând acolo cu avionul.

În Rusia, medicii personali ai lui Alexei au cerut rapid transferul acestuia într-un spital din Europa.

„Doctorii nu fac tot ce le stă în putință”, a afirmat pentru publicația *Meduza* medicul generalist și cardiologul Iaroslav Așihmin, care îl tratase pe Navalnii. „Bineînțeles că trebuie să fie transportat în Europa... Sunt foarte puține unități medicale care primesc un pacient posibil otrăvit cu un fel de toxină.”

Așihmin a subliniat faptul că tratamentul nu era singurul motiv pentru care Alexei Navalnii trebuia trimis la un spital din străinătate.

„Există și o a doua sarcină dificilă: căutarea substanței cu care ar fi putut fi otrăvit”, a spus el. „Se prea poate ca într-o astfel de situație clinicile occidentale să aibă mai multă experiență.”

La Omsk, doctorii nu au fost de acord cu transferul lui Navalnii în străinătate. De asemenea, au refuzat să o lase pe Iulia Navalnaia să-și vadă soțul, spunându-i inițial că prezentarea pașaportului său nu era o dovadă suficientă pentru a demonstra că erau căsătoriți.

În seara aceea, Navalnaia și Jdanov au ajuns la Spitalul Clinic Municipal de Urgență Nr. 1 din Omsk. Ea purta o rochie neagră, o mască de protecție având aceeași culoare și niște ochelari mari de soare. Ivan Jdanov, îmbrăcat cu o cămașă albă și un sacou gri în carouri, părea epuizat.

Cei doi au fost tratați cu ostilitate de personalul spitalului, de forțele de ordine și de ofițerii de securitate, care se adunaseră în număr surprinzător de mare, printre ei numărându-se inclusiv agenți ai poliției locale, ai poliției rutiere, reprezentanți ai Serviciului Federal de Securitate (FSB) și ai Gărzii Naționale a Rusiei.

Anastasia Vasilieva, unul dintre medicii personali ai lui Navalnîi, s-a deplasat de urgență la Omsk, însă, în ciuda legitimației pe care o avea, i-a fost refuzat categoric accesul la pacientul său.

„Este o adevărată nebunie, pur și simplu [ceva] inuman și lipsit de colegialitate”, a fost *tweet*-ul acesteia. „Într-o astfel de situație, toți medicii ar trebui să uite de politică și să facă tot ce le stă în putință pentru sănătatea pacientului. Este îngrozitor că nu-mi dau voie să-l examinez pe Alexei, nici măcar să-i aud povestea.”

„Nu cer prea multe: să i se facă un examen de fund de ochi, să i se verifice reflexele, să fie prezentată anamneza otrăvirilor din trecut, să mi se arate documentația medicală [a pacientului] pentru a mă putea consulta cu colegii din străinătate și a discuta cu ei”, a menționat ea. „Nu, ei nu fac asta. De ce? Pentru că nu au voie. Deși dreptul la viață este mai presus de orice.”

Seara târziu, Ivan Jdanov a anunțat pe rețelele sociale că Iulia Navalnaia a obținut o audiență la medicul-șef al spitalului, dar că oficialii se împotriveau cu înverșunare transferului lui Alexei în străinătate. „Poate că în calitate de soție ea va primi mai multe informații”, a scris el. „Însă nu vor să ne dea niciun document. Spun că transferul nu este posibil.”

După ce piloții companiei aeriene S7 au luat decizia salvatoare de a ateriza de urgență, echipajul ambulanței care îi aștepta pe aeroportul din Omsk i-a asigurat lui Navalnîi șansele de supraviețuire prin administrarea atropinei, tratamentul standard în caz de otrăvire.

La spital însă, a început aproape imediat agitația, încercându-se mușamalizarea cazului. Doctorii au afirmat că în corpul lui Alexei nu exista nicio urmă de vreo toxină și imediat au ajuns să-și pună întrebări referitoare la starea anterioară de sănătate a lui Navalnîi și la ceea ce acesta mâncase înainte de a se urca în avion.

„Până acum nu există nicio confirmare a faptului că otrăvirea a fost motivul spitalizării lui Navalnîi”, le-a transmis reporterilor Anatoli Kalinichenko, medicul-șef adjunct al unității medicale din Omsk. „Este luată în calcul ca o posibilă variantă, dar mai sunt și altele.”

Pentru a tulbura și mai mult apele, medicul-șef al spitalului, Alexander Murahovski, a declarat că Navalnîi nu era victima unei otrăviri; în schimb, fusese diagnosticat cu o tulburare metabolică cauzată de nivelul scăzut al glicemiei.

Agențiile de presă aflate în slujba Kremlinului au început rapid să publice materiale despre suspiciunile potrivit cărora Navalnîi ar fi băut și astfel ar fi intrat în comă alcoolică, deși toți cei apropiați opozantului rus știau că acesta obișnuia să bea foarte rar.

În doar câteva zile a fost lansată o teorie și mai sinistă, potrivit căreia Maria Pevcih, șefa Departamentului de Investigații al Fundației Anticorupție, l-ar fi otrăvit de fapt pe Alexei și că aceasta chiar dormise în camera lui de hotel. A fost o teorie mai aberantă decât acuzația de alcoolism.

Alexei Navalnîi nu era un idiot. Cu mult timp înainte, acesta își luase măsurile de precauție necesare, astfel încât să nu fie prins în capcanele pe care forțele pro-Putin le întindeau mai multor reprezentanți ai opoziției ruse. Într-o serie de incidente care au avut loc în 2010 a fost implicată aceeași femeie, Ecaterina Gherasimova, poreclită Mumu, care a încercat să le întindă o cursă victimelor sale folosind niște înregistrări video ce prezentau aventurile sexuale ale acestora și imagini cu ei consumând droguri.

Când a fost întrebat de situația lui Navalnîi, purtătorul de cuvânt al Kremlinului, Dmitri Peskov, a afirmat că președintele rus aflase că acesta se îmbolnăvise. Peskov a mai precizat că în acele momente Kremlinul era chiar dispus să-i faciliteze lui Alexei transferul în străinătate, o declarație aparent generoasă făcută la Moscova, dar care la Omsk nu a produs nicio schimbare. (La fel ca șeful său, Dmitri Peskov făcea mari eforturi să nu pronunțe numele lui Navalnîi.)

„În prezent, deși granițele țării sunt închise, mulți cetățeni ruși merg în străinătate la tratament”, a menționat Peskov. „Și, bineînțeles, vom fi pregătiți să luăm în considerare cu promptitudine astfel de solicitări, dacă va fi cazul.”

De asemenea, mizele internaționale ale cazului Navalnîi au devenit evidente în acea primă după-amiază. Președintele francez Emmanuel Macron și cancelarul german Angela Merkel¹⁴ au reacționat imediat, exprimându-și îngrijorarea față de starea în care se afla opozantul rus, oferindu-se să îi asigure tratamentul medical de care acesta avea nevoie și cerând realizarea unei anchete cu privire la cazul său.

„În ceea ce-l privește pe domnul Navalnîi, suntem foarte îngrijorați și regretăm profund situația în care se află”, a declarat Emmanuel Macron în

¹⁴ A fost prima femeie-cancelar din istoria Republicii Federale Germania, deținând această funcție începând cu data de 22 noiembrie 2005 și până pe 8 decembrie 2021. (n. red.)

timpul unei conferințe de presă susținute alături de Angela Merkel la Fort de Brégançon, reședința de vară oficială a președinților francezi. „Le suntem pe deplin alături lui, familiei și apropiaților săi... Suntem pregătiți, bineînțeles, să le oferim lui Alexei și familiei sale orice sprijin au nevoie. Acest lucru este valabil în termeni de îngrijire medicală, azil și protecție.”

„Trebuie analizate faptele care au dus la această situație”, a continuat Macron. „Trebuie aflate cauzele și [de aceea] este nevoie de o anchetă. Cred că domnul Navalnîi poate fi salvat. Îi vom oferi, de asemenea, sprijinul nostru, dacă ni-l va solicita.”

Angela Merkel, ca de obicei, a fost mult mai succintă, dar declarația sa a fost la fel de convingătoare. „În ceea ce-l privește pe domnul Navalnîi, și noi în Germania am fost foarte întristați de vestea că a fost internat în spital și că, așa cum am auzit, starea lui de sănătate este foarte îngrijorătoare. Sper și îmi doresc să se refacă cât mai repede cu putință... Ceea ce a declarat președintele Franței se aplică și în cazul Germaniei, și anume că îi vom acorda tot sprijinul medical în instituțiile de specialitate din țara noastră”, a precizat atunci cancelarul german. „Bineînțeles, acest lucru trebuie acceptat și de cealaltă parte. În acest moment este extrem de important să fie clarificat modul în care s-a ajuns într-o astfel de situație. Facem demersuri insistente în acest sens, pentru că ceea ce am auzit până acum reprezintă niște împrejurări nefavorabile. Totul trebuie să se desfășoare cât mai transparent posibil.”

* * *

Evident că în Rusia autoritățile nu au deschis nicio anchetă privind situația în care ajunsese opozantul rus. Dar Iulia Navalnaia i-a adresat o scrisoare președintelui Vladimir Putin prin care îi cerea direct conducătorului statului să-i permită să-l transporte pe soțul ei în străinătate pentru a beneficia de tratamentul potrivit.

„Nu este într-o stare bună și nu avem încredere în acest spital”, le-a declarat ea a doua zi dimineața reporterilor aflați în fața unității medicale unde era internat soțul ei. „Cerem să fie externat pentru a-l putea duce la tratament într-un spital independent, cu medici în care să ne punem baza.”

Ivan Jdanov le-a povestit jurnaliștilor că un polițist rutier fusese auzit cum îi spunea lui Murahovski, medicul-șef al spitalului din Omsk, că o „substanță foarte periculoasă” fusese găsită pe corpul lui Navalnîi și că toți cei implicați

în acest caz ar fi trebuit să poarte un echipament de protecție. Dar directorul Fundației Anticorupție înființate de Navalnîi a susținut că polițistul și medicul în cauză au refuzat să spună numele substanței respective, în timp ce Murahovski a precizat că informația nu era confirmată.

Între timp, medicul Anastasia Vasilieva a continuat să-i critice dur pe reprezentanții spitalului local pentru refuzul de a-l externa pe Navalnîi, chiar și după ce ambulanța aeriană fusese trimisă din Germania și îl aștepta deja pe pistă pe opozantul rus, în condițiile în care medicii (germani) îl declaraseră apt pentru a fi transportat.

„Dacă suferă doar de o «tulburare metabolică», atunci de ce nu-l lasă pe Alexei să fie dus la Berlin?», a scris ea cu sarcasm pe platforma X (fostă Twitter), înainte de a răspunde singură. „Pentru că așteaptă [să treacă] trei zile, astfel încât să dispară orice urmă de otrăvă din corp, iar [atunci] în Europa ar fi imposibil de stabilit despre ce substanță toxică a fost vorba.”

Leonid Volkov, aflat la Berlin, a spus fără menajamente că la mijloc erau chestiuni de ordin politic.

„Să vă expun situația altfel: a fost vorba despre un factor extern care i-a afectat foarte brusc starea de sănătate”, a declarat el pentru cotidianul german *Der Spiegel*. „Inițial, doctorii au afirmat, fără echivoc, că [Navalnîi] a fost otrăvit. Au făcut tot ce au putut pentru a-l stabiliza, l-au băgat în comă indusă și l-au ventilat mecanic. Totuși, dintr-odată, cei în halate albe nu au mai fost lăsați să vorbească. Pe măsură ce noaptea trecea, cei îmbrăcați în costume gri au ajuns să pună diagnosticul.”

În cele din urmă, vineri, la o oră târzie, după intervenția președintelui Vladimir Putin, doctorii au cedat și l-au dat pe Navalnîi pe mâna echipei germane. „Uraaa!”, a scris Vasilieva pe internet. „Echipajul a pornit la drum! Nu pot să cred că în aproximativ două ore Alexei va ajunge în Germania, iar acolo este foarte posibil să fie vindecat... Mă bucur tare mult.”

Navalnîi fusese lăsat să părăsească Siberia. Boris Zimin a confirmat ulterior că plătitise 72.000 de euro pentru transportarea lui în Germania cu ambulanța aeriană. Alți trei oameni de afaceri ruși care trăiau în afara țării, Evgheni Cicvarkin, Serghei Aleksașenko, fost vicepreședinte al Băncii Centrale a Rusiei, și Roman Ivanov, director la compania de internet Yandex, au confirmat agenției de știri Reuters că se oferiseră să doneze mii de dolari pentru îngrijirea medicală a opozantului rus.

Dar, cu toate că Alexei Navalnîi a primit undă verde pentru evacuarea medicală, îmbrăcămintea pe care o purtase în ziua în care fusese otrăvit nu i-a mai fost înapoiată niciodată. Iar familia, prietenii apropiați și colegii nu știau încă dacă acesta avea să-și mai revină vreodată.

* * *

La Berlin, Alexei Navalnîi a mai stat în comă cincisprezece zile.

În timp ce era inconștient și conectat la un ventilator mecanic, toxicologii de la un laborator militar german au confirmat că acesta fusese otrăvit cu un agent neurotoxic interzis. Astfel, a fost încălcată Convenția privind Interzicerea Armelor Chimice, pe care Federația Rusă o semnase.

Angela Merkel a anunțat personal aceste concluzii, în timpul unei conferințe de presă, subliniind gravitatea acuzației. Doar guvernul rus avea acces la o astfel de armă.

„Laboratorul special al Forțelor Armate Germane a furnizat un rezultat clar”, a declarat Merkel. „Alexei Navalnîi a fost victima unui atac cu un agent neurotoxic din categoria Noviciok. Otrava a fost detectată fără niciun echivoc în probele recoltate.”

„Astfel, este clar că Alexei Navalnîi a fost victima unei tentative de asasinat”, a continuat cancelarul german. „S-a dorit ca el să fie redus la tăcere, iar eu condamn vehement acest atac... Acum ne punem niște semne de întrebare foarte serioase, la care doar guvernul Federației Ruse poate și trebuie să răspundă.”

Cu toate acestea, din partea Rusiei nu a venit niciun răspuns și nici nu s-a efectuat vreo anchetă. Tot ce au făcut rușii a fost să mușamalizeze cazul, să nege faptele și să acuze Occidentul de conspirații împotriva țării lor.

Când în sfârșit Navalnîi a fost scos din coma indusă de medicii de la spitalul din Berlin, nu putea să vorbească sau să meargă. Mâinile îi tremurau incontrollabil și avea niște halucinații cumplite. Unele dintre acestea implicau trupa rusească de muzică rap numită Krovostok, a susținut el. În altele, soția lui și Leonid Volkov îi spuneau că fusese implicat într-un accident grav și că un profesor japonez urma să-i înlocuiască spatele și picioarele cu unele noi.

În anumite momente, Iulia Navalnaia și Volkov au început să-și dea seama că Alexei își revenea la forma de dinainte. În cazul lui Volkov, acest lucru s-a întâmplat când Navalnîi, care altfel părea să fie într-o stare aproape inertă, și-a

ridicat privirea la un moment dat și a întrebat: „Ce naiba se întâmplă aici?” Volkov i-a mărturisit după ceva timp: „În acel moment mi-am dat seama că vei fi bine.”

În cazul Iuliei, s-a întâmplat atunci când soțul ei nu putea încă să vorbească prea bine. Acesta a râs după ce ea i-a arătat un articol despre Alexander Lukașenko, președintele Belarusului. Lukașenko susținea că serviciile sale de securitate interceptaseră o convorbire telefonică între un agent de informații german, pe nume Nick, și un agent polonez, Mike, în care afirmau că otrăvirea lui Navalnii a fost o minciună.

La spital, opozantul rus a fost vizitat și de Angela Merkel, ceea ce a fost probabil punctul culminant al perioadei petrecute de el la Berlin, deși Alexei a încercat să rămână discret în privința acestui eveniment.

La început, cancelarul german i s-a adresat lui Navalnii în rusă, limbă pe care o vorbește fluent. „A fost o discuție privată”, i-a povestit Navalnii lui Iuri Dud, la doar câteva zile distanță. „Fără a intra în detalii, nu s-a vorbit despre nimic important.”

„M-a surprins cât de bine înțelegea evenimentele actuale din Rusia”, a afirmat el. „De obicei te întâlnești cu un politician străin și îi spui: «Să-ți descriu ce se întâmplă *cu adevărat* în Federația Rusă.» Pentru că ei trăiesc într-un turn de fildeș. Dar ea cunoștea evenimentele actuale din țară mai bine decât oricine, până la cel mai mic detaliu. Știa despre ce se întâmplase la Habarovsk, despre Belarus... Până la cele mai mici amănunte, cu context cu tot, aflase cum funcționau lucrurile și îmi spunea asta chiar în limba rusă!”

Întrebat fiind dacă întâlnirea cu Angela Merkel l-ar putea dezavantaja politic, deoarece va fi prezentat de unii drept marioneta Occidentului, Alexei Navalnii a scos la iveală puțin din egoul pe care și l-a creat și care a crescut de-a lungul anilor, odată cu reputația dobândită. Navalnii a menționat că și președintele Vladimir Putin, și ministrul rus de Externe, Serghei Lavrov, precum și alți oficiali din Federația Rusă se întâlnesc adesea cu Angela Merkel.

„Nu vreau să insinuez că aș fi al doilea politician ca importanță din țară, dar probabil că sunt una dintre personalitățile importante ale opoziției politice din Federația Rusă”, a afirmat el. „Așadar, nu cred că am greșit cu nimic când m-am întâlnit cu un conducător străin pentru a discuta despre problemele societății rusești sau despre cele de la nivel internațional. Pot să vorbesc despre ele la fel de bine ca Putin. Nu văd care ar fi problema.”